

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK
DER
NEDERLANDEN,

BIJENGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

EERSTE DEEL.

A.

Te Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN.

1839.

deels bestond in hout, planken, kolen, granen, wijn enz., welke langs den Rijn herwaarts afkwamen, bevorderde zulks merkelyk den bloei van dit plaatsje, die evenwel, na het verleggen van den tol naar Schoonhoven, allengs afnam. Toen echter VROUW JACOBA VAN BEIJEREN den burgers van Ammerstol, ten jare 1421, een uitsluitend privilegie gaf, waarbij zij vrij verklaard werden van eenige tollén in Henegouwen enz., had dit ten gevolge, dat onderscheiden burgers van het naburige Bergambacht en andere omgelegen plaatsen hier hun burgerregt kochten, ten einde dezen vrijdom mede te genieten.

Men heeft er eene kruiskerk met eenen kleinen toren, die vóór de Hervorming eene parochiekerk was, onder het dek. *tusschen den Lek en den IJssel*. De keus van eenen Pastoor stond aan den Scholasticus van Oudmunster te Utrecht; de instelling werd door den Proost van dezelfde kerk gedaan. De kerk van AMMERSTOL is thans in gebruik bij de Herv. gem., welke, van de Reformatie af, tot het jaar 1638, met Bergambacht is gecombineerd geweest, maar in het laatst gemelde jaar daarvan afgescheiden werd. De eerste Predikant die deze gemeente afzonderlijk bediende was HERMANUS VAN HALEN. Alle de inw. van AMMERSTOL, behooren tot deze gem., die tot de klass. van Gouda, ring van Schoonhoven gerekend wordt. Bij vacature heeft de kerkeraad een vrij beroep.

Het wapen van AMMERSTOL is een in tweeën gedeeld schild, van lazuur, welks eene zijde beladen is met eenen klimmenden Leeuw van zilver, en de andere met eenen klimmenden zalm van goud.

AMMERZODEN of AMERZODEN, gem. in de *Bommelerwaard*, prov. Gelderland, kw. en arr. Tiel, distr. *Bommelerwaard*, kant. *Bommel*, (21 m. k., 7. s. d.) palende N. aan de gem. *Kerkwijk*, O. aan *Hedel*, Z. aan de Maas, die haar van Noord-Brabant scheidt, W. aan Neder-Hemert, en bevattende de dorpen Ammerzoden en Well en de huurschap Wordragen, welke te zamen ééne Hooge Heerlijkheid uitmaken, die voorheen aan de VAN ARKELS toebehoord heeft, maar thans een eigendom is van den Heer LOUIS ALEXANDRE ALPHONSE BARON DE WOELMOND, te Op-Leeuw, in Belgisch-Limburg. Zij beslaat 1096 bund., 34 v. r., 17 v. e. grond, en bevat 240 h. en ongeveer 1800 inw., onder welke ruim 1200 R. K., 330 Herv. en 10 Évang. Luth. Meest allen vinden in den landbouw hun bestaan en zij kweeken veel aardappelen en hop aan. Men heeft in deze gem. 1 R. K. en 2 Herv. kerken, 2 kasteelen en 2 scholen, die te zamen 's winters door ruim 330 leerlingen bezocht worden.

Het dorp AMMERZODEN, door de landlieden meest AMELROY of AMMELROYEN genoemd, is vrij groot, en ligt te midden van geboomte en bouwland, $6\frac{1}{2}$ u. Z. W. van Tiel, 2 u. Z. van Bommel, 13 u. Z. W. van Arnhem en $\frac{1}{2}$ u. N. O. van Well. Men heeft er 116 h. en omtrent 900 inw. De Herv. hebben hier 1 kerk, die tot de gecombineerde gem. van *Well-Ammerzoden-en-Wordragen* behoort. De statie der R. K., die 1160 zielen telt, behoort tot het voorm. bisd. of vic. gen. apost. van 's Hertogenbosch, dek. van *Driel*. De Luth. behooren tot de gem. van *Bommel*. Er is hier ook eene school, die 's winters door ruim 200 leerlingen bezocht wordt.

Het wapen van AMMERZODEN is hetzelfde als dat van Arkel, bestaande in een gouden veld met twee roode banden, van boven met vier en van onderen met drie getakte pennen.

AMMERZODEN (KASTEEL TE), prov. Gelderland, kw., arr. en $6\frac{1}{2}$ u. Z. W. van Tiel, distr. *Bommelerwaard*, kant. en 2 u. Z. van Bom-

mel, gem. *Ammerzoden*. Het is een deftig huis met vier ronde torens, waarvan de eene met eene sierlijke kap gedekt is. Het kasteel is door twee grachten omgeven, die door eenen hoogen aarden wal van een gescheiden zijn.

Voorheen schijnt dit kasteel door de Heeren VAN ARKEL te zijn bezeten geweest. In 1590 brandde het af, als wanneer Heer GEORGE VAN ARKEL, zes dagen na den brand, aan de gevolgen van dien, overleed, terwijl alle titels en papieren, zoo betrekkelijk de heerlijkheid als anderzins, verloren gingen. Tien of twaalf jaren daarna was het in zijne tegenwoordige gedaante weder herbouwd.

Thans is het een eigendom van den Heer LOUIS ALEXANDRE ALPHONSE BARON DE WOELMOND te Op-Leeuw, in Belgisch-Limburg.

AMMERZODEN-WELL-EN-WORDRAGEN heerl. prov. *Gelderland*. Zie AMMERZODEN.

AMMERZODEN-WELL-EN-WORDRAGEN (POLDER VAN), pold., in de *Bommelerwaard*, prov. *Gelderland*, kw. en arr. *Tiel*, distr. *Bommelerwaard*, kant. *Bommel*, 'gem. *Ammerzoden*, palende N. aan Kerkwijk, O. aan Hedel, Z. aan de Maas en W. aan Neder-Hemert. Hij bevat binnendijks 840 bund. en met de buitengronden of uiterwaarden 1096 bund. 54 v. r. 17 v. e.

AMMILATOE, strand aan een binnenwater in *Oost-Indie*, op de westzijde van het *Ambonscha* eil. *Bonoa*. Men vindt er twee riviertjes, waarvan het water benedenwaarts brak is.

AMOERA, golf in *Oost-Indie*, op het eil. *Celebes*, aan de kust van *Manado*. Zij is wel vijf mijlen diep, heeft eenen goeden ankergrond en is vrij wel tegen alle winden beschut, zoodat de schepen er veilig in kunnen loopen, mits zij den Oosthoek vermijden, waar een breed rif is, dat al vrij ver in zee uitsteekt.

AMOERA of AMOERANG, voornaam d. in *Oost-Indië*, prov. eil. *Celebes*, 8 mijlen Z. W. van Menado, aan eene golf van denzelfden naam, O. 55' N. B. 141° 51' O. L. Er is een opziener die onder den Adsisistent Resident van *Menada* staat.

AMONJE, kl. riv. in *Oost-Indie*, op de Noordoost kust van het eil. *Java*, resid. *Grissee*. Zij ontlast zich, na eenen loop van het W. naar het O., bij de stad *Grissee*, tegen over den hoek van *Kamang* op het eil. *Madura*, in den mond der straat van *Madura*. Vóór haren mond liggen drie kleine droogten.

AMOR, naam, dien de riv. de *Linge* voorheen van *Leerdam* af tot aan haren uitloop, bij *Gorinchem* droeg.

AMPAT LAWANG, distr. in *Oost-Indië*, op het eil. *Sunatra*, ads. resid. *Benkoelen*.

AMPEL, eil. in *Oost-Indie*, ten N. van het eil. *Java*, resid. *Soerabaija*, wordende door twee uitloopen van de riv. *Kadiri* gevormd.

AMPEL, d. in *Oost-Indië*, op het eil. *Java*, resid. *Soerakarta*. Men heeft hier eenen zeer grooten en prachtigen Moorsche tempel, en naast dezen het graf van eenen nazaat van SJECH IBN MOELANA of BEN ISRAEL, den voornaamsten grondvester der Mohamedaansche godsdienst op *Java*, dien zij Sultan AMPEL, of anders de *Panombahan*, en ook wel den *Machdoem*, d. i. den Heer, noemen, en van wien zij vele wonderen verhalen. Het graf op zich zelf is onaanzienlijk, en ligt slechts een weinig hooger, dan eene menigte anderen daar rondomliggende Moorsche graven, die allen den vorm hebben van gewone tuinbedden, aan welke beide uiteinden men eenen steen van 2 of 3 v. lang boven den grond ziet uitsteken. Indien men omtrent deze graven iets onreins bragt, zoude

* AMMERSTOL, gem., ligt in het kant. *Schoonhoven*; zij bestaat uit een gedeelte van den Bergambachtsche-polder en een gedeelte Buitenland; heeft 59 bund. 90 v. r. 25 v. ell. belastbaar land, telt 88 h., bewoond door 111 huisgez., uitmakende eene bevolking van 490 inw. — Bij het d. AMMERSTOL is een schuitenveer, over de Lek op Groot-Ammers. — Behalve de in het Woordenboek genoemde, genoot dit d. nog vele vrijheden. Zoo gaf WILLEM III, Graaf van *Holland*, den 27 October 1521 aan AMMERSTOL vrijheid, zoo als die van Dordrecht hadden. In dezen giftbrief wordt deze plaats genoemd: »dat » ambacht van AMMERS, daar onze tol staat, leggende binnen deze pa- » len, opwaards tot 's Heeren JANS onzen broeder ambacht strekkende, » en nederwaards scheidende tusschen *Woehorland* en *de Geer*, te » veldwaards scheidende, tot de Nieuwe watering toe, welk ambacht » de Graaf aan zich zelven gehouden heeft." Den 16 Mei 1522 gaf de zelfde Graaf aan zijn ambacht *Ammers* daar zijn tol staat het zelfde regt en vrijheid, dat hij aan de poorters van Oudewater gegeven had, en zoo zij daarmede niet bekend mogten zijn, konden zij het bij de Schepenen van die plaats halen. — Den 27 Julij 1527 gaf die Graaf aan zijne poorters van AMMERS eene weekmarkt, zooals men elders hield om te houden op Woensdag.

* AMMERZODEN, gem., telt 505 h., bewoond door 528 huisgez., uitmakende eene bevolking van 1800 inw. — Het d. ligt $1\frac{1}{2}$ u. Z. ten W. van Zalt-Bommel, 20 min. O. N. O. van Well. — De Herv. kerk is een oud gebouw, waarvan alleen de vierkante toren, met spitsleijzen dak en het achterpand in zijn geheel is, zijnde het overige eene bouwval. — De R. K. maken eene par. uit, welke tot het dek. van *Zalt-Bommel* behoort, 960 Communicanten telt, en door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt. De pastorij wordt door eenen Minderbroeder bediend, die aan den Vikaris wordt voorgesteld door den Heer van Ammerzoden, LOUIS ALEXANDER ALPHONSE BARON DE WOELMOND, als in huwelijk hebbende eene Gravin DE RIBAUCCOURT, woonachtig te Op-Leeuw in Belgisch-Limburg. — De R. K. oefenden eertijds hunne godsdienst op het kasteel, dat altijd aan eene R. K. familië heeft toebehoord. Dit heeft nog plaats bij overstromingen. Naderhand is het pastoorshuis hetwelk in het jaar 1742 bij aankoop verkregen werd, tot de godsdienst-oefening gebruikt. Na nog eenigen tijd in eene aangelegene schuur de godsdienst verricht te hebben, bouwden de R. K., in 1792, de bidplaats of het kerkenhuis, dat nog in wezen en in het jaar 1828 hernieuwd en vergroot is. Deze kerk, aan den H. WILLIBRORDUS toegewijd, staat in het Zuidwesten van het dorp, en is een eenvoudig gebouw, met een kloktorentje met puntig spitsje. In den gevel leest men:

DOMVS ORATIONIS VOCABITVR,

IN EA QVI PETIT ACCIPIT.

(d. i.: Het wordt genoemd een huis des gebeds, die daarin bidt ontvengt), wordende door de hoofdletters het jaar waarin de vernieuwing en vergrooting van de kerk heeft plaats gehad aangewezen. — De aflat van *Portiuncula* (gedeeltelijke aflat), in de wandeling *Pasjonkelen* genaamd, wordt door den Priester dezer kerk gegeven, in Augustus, zijnde alsdan eene bedevaartsdag. — Het wapen van AMMERZODEN is als dat van Arkel, doch heeft een goud veld met twee gebretesseerde fascen van keel.

* AMMERZODEN (KASTEEL-TE-) is een deftig huis, met vier ronde doch ongelijke torens, waarvan de eene van eene peer voorzien is.

* AMMERZODEN-WELL-EN-WORDRAGEN (POLDER-VAN-), ligt in het kant. *Zalt-Bommel*; telt 310 h., en wordt door 2 sluizen, op de Maas, van het overtollige water ontlast.